

MALI ISTRANIN

Mala pošta

**U IME TISUĆA ZAROBLJENIH MALIH ISTRANA
POD UČKOM želimo svim svojim malim i velikim prijate-
ljima u slobodnoj Jugoslaviji, a i izvan nje**

SREĆAN BOŽIĆ I NOVU GODINU!

Uredništvo i uprava.

— . Δ . —

DUŽNICI! Ovom broju prilažemo čekovnu uplatnicu i lijepo Vas molimo, izvršite svoju dužnost prema listu, pa doznačite odmah zaostalu pretplatu...

Nemojte ući u nova godinu još i s tim teretom na duši.

— . Δ . —

G. Ante Vojak, Oroslavje. Primismo sve doznake u redu. Lijepa Vam hvala. Vi ste uistinu marljiv i točan povjerenik. Da ste nam zdravo i sretan Vam Božić!

Škola Orehovca. I Vaša je doznaka stigla, pa je tako sve podinireno. U buduću slati ćemo 29 komada. Hvala Vam usrdna na trudu.

G. Josip Sladović, Korčula. Vilinsko kolo smo poslali. Javite nam svakako kakav je bio uspjeh, a bili bi Vam osobito zahvalni kad bi nam poslali i jednu snimku malih glumaca. Živjeli! I pozdravite nam lijepo cijelu našu vojsku naših pretplatnika, te im zaželite u naše ime čestit Božić!

G. V. Cvitan, Bednja, o kom smo u posljednjem broju pisali da je uvježbao i izveo s djecom Vilinsko kolo moli nas, neka ispravimo tu našu bilješku i istaknemo da to nije uvježbao on, nego vrijedni učitelj g. Gribl koji si je dao mnogo truda da sa učenicima IV. razreda igrokaz izvede, pa jer je uspjeh bio odličan, morao ga je dne 1. decembra i ponoviti. Istini za volju moramo priznati da nam naš prijatelj gosp. Cvitan nije nikad pisao da je on komad uvježbao. On nas je samo o uspjehu komada kao naš prijatelj i suradnik, izvijestio, a mi smo pogrešno zabilježili, da je on stvar s djecom uvježbao.

Toliko da se ne bi mislilo, da se je htio pohvaliti tuđom mukom. A gosp. Griblu toplo zahvaljujemo i izričemo mu u ime naše mlade Istre iskrenu zahvalnost!

Aleks. Radanović, Požega. Već smo par puta primili Tvoju suradnju i baš kad smo htjeli da neke stvarce štampamo, opazismo, da su par dana prije objelodanjene u drugom kojem dječjem listu. To znači da Ti sve svoje stvari šalješ istodobno u sve omladinske listove, pa tko uvrsti, uvrsti. Možda to druge listove ne smeta ali nas da, jer mi hoćemo da budemo originalni. Preštampavanja, prevadanja i prenašanja iz drugih listova ne volimo. Bez zamjere!

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, PROSINAC ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 4.

Mala junakinja

Božić je pred vratima, pa je već i snijeg stao pomalo pršiti...

U kući Ive Daničića, čuvara pruge u ćićarijskoj kamenoj pustoši, ponestalo je brašna. Ne će bome biti bijela hljeba ni na sam Božić. Ni po ga brige za sebe, on bi se zadovoljio komadom suhe palente, ali tu su djeca, sedmero gladnih ptičica, koje se vesele Božiću i dolasku Isusa-Ditića, kao da će im Bog zna što donijeti.

— Tata, pridje mu sva radosna najstarija kćerka, nastrugala sam po sanducima par šaka pšeničnog zrnja. Bi li to odnijela u mlin, da nam ga samelju? Bit će ga upravo za jednu crepnju kruha...

— Pa baš danas, dijete, na sam Badnjak, gdje se sve zadržava u kući i oko kuće, ti bi da podješ daleko u dolinu...

— Moram, oče, već radi ovih mališana...

— Podji onda, srce, ali žuri se natrag...

I Marica, jedanaestgodišnja djevojčica, koja bijaše uz šestero sitne dječice najstarija ženska glava u kući, naspe u bisage nešto manje od starića pšenice, prebaci ih preko ramena i uputi se u dolinu, na Mirnu, u mlin.

U kući čuvara Daničića, skromnog istarskog Čića, bijaše siromaštva na pretek. Od onih pedesetak lirica, što ih je u ime plaće za svoju napornu službu od države dobivao, slabo se dalo živjeti. Djece je imao pun koš, njih sedmero, sve jedno drugom do uha. A da nevolja bude još veća lanjske mu je godine oboljela žena, dugo se, pobolijevajući vukla i na koncu, na sam Božić, umrla.

Sva je briga oko kuće i osirotjele djece pala na ledja Marice, koja je bila najstarija, a bila joj istom jedanaesta. Krpala je, kuhala, prala, redila i pospremala, držeći, štono riječ, tri ugla kuće. iako još tako rekuć dijete.

U mlinu joj brzo samlješe onu šaćicu brašna... Kad se uputila natrag uz brijeg bilo je podne već odzvonilo. Teškom se je mukom penjala, jer iako su bisage bile dosta lagane, put je bio prilično strm, pa se je uza svu studen, koja u Istri, istina, nije tako oštra, kao u drugim krajevima, počela čak i pomalo znojiti...

Stignuvši na vrh uze hodati po željezničkoj pruzi. Požurila je korak, da čim prije stigne kući i nahrani gladne mališane... Dok je tako hitala, kojekakve su joj se misli rojile u djetinjoj glavici...

Božić je. Djeca očekuju Isusa-Ditića, o kom je ona, nažalost, i prerano saznala, da ponajvećma dariva i posjećuje samo bogatu i imućnu djecu, i da u one kolibe, u kojima vlada glad i bijeda vrlo rijetko zalazi...

Pokojna je majčica nekad običavala svakom djetetu po nešto spremi, djevojčicama rupčić ili pregačicu, a dječacima kapicu ili opančiće... A ona sirota, koja je ovako mala morala na sebe preuzeti ulogu majke i hraniteljke nema čime da obraduje svoje male izgladnjele ptiće.

— Zaboravio nas je Isus-Ditić, otkako nas je dobra majčica ostavila, mislit će djeca u sebi i biti će nesretna, govorila je sama sobom. — A što im ja mogu dati, osim da svakome od njih ispečem od ove šake brašna malu pogačicu i prevarim ih, da im ju je Ditić Isus poslao...

Vukla je tako mala Čićka bisage i tužno koracala željezničkom prugom...

Najednom zastade presenećena. Ne može dalje, što je to na tračnicama? Ogromna stijena otkinula se od strme pećine i strovalila se preko pruge.

— O Bože! Pa to je užasna opasnost za vlak! Kada prolazi? U dva sata! Pa da! Točno je to ona znala... Ta nije ona uzalud dijete čuvara željezničke pruge, koji i danju i noću, za paklene ljetne vrućine i za strašne zimske mećave uvijek u točno određeno vrijeme izlazi i daje crvenom zastavicom ili svjetiljkom znakove...

Zaboga, pa sad je skoro dva sata, sada će da prodje brzi vlak iz Pule, kreat ljudima, pomorskim oficirima i vojnicima, koji odlaze na

božićni dopust . . . Gospode, svi će se poubijati. Čitavi će se vlak survati u provaliju . . .

— Pomozi mi, dobra Majko Božja, sklopi djevojčica ruke, sva strepeći pred onim, što se je uskoro imalo dogoditi . . .

— Isuse, Ditiću, budi mi u pomoć, danas, na svoj velikj god, ne napusti me . . .

U daljini je već izmedju planina odzvanjala buka vlaka, koji je strašno huktajući, dolazio . . .

— Što da činim, kako da ih spasim, tresla se siromašna mala Čićka od uzbudjenja. U jednom trenu, kao da joj je sam Isus, hvala Mu budi i dika, prosvijetlio pamet, odbaci bisage, trgne crvenu svoju pregačicu i stane na veliki kamen posred tračnica. Sva je drhtala od straha. Vitlala je i mahala pregačicom po zraku, mahala neprekidno kao izbezumljena, do klonulosti . . .

Eto vlaka, već je na zaokretu juri strjelovitom brzinom. Jao! Ne opaža ništa . . . Ne staje . . . Oh, Bože, sve je propalo . . . Zbogom oče dobri, zbogom, mali moji mališi, zbogom dvostruka siročadi moja . . . Zbogom svi, svi . . .

Još je uvijek mahala, dajući tako crvenom svojom pregačicom znak krajnje opasnosti, ali više nije znala za sobom. Vlak je jurio i nije više bio ni sto koraka od nje udaljen . . . Dalje nije mogla. Od uzbudjenja, straha i groze, sruši se bez svijesti i pade preko tračnica . . .

Najedamput se začuje strašno cvilenje kotača. Strojovodja je u zadnjem času opazio crvenu pregačicu i naglim zaokretom povukao sve kočnice i zavore, a vlak se potresao strašnom snagom, kao da će se sav raskidati. Putnici su zbačeni sa sjedala, kovčezi su poispadali iz mreža, svi su na smrt problijedili, ali . . . bili su spašeni. Vlak je stao.

Strojovodja, ložać i mnogi putnici iskočiše žurno iz vlaka, da vide, što se to dogodilo kad li imaju što vidjeti; siromašna mala Čićka, držeći još uvijek grčevito u ruci crvenu pregačicu, ležala je ispružena u nesvijesti preko kamene litice na pruzi . . .

Kad se je osvijestila opazj oko sebe mnogo finih gospodja i gospode, koji su je milovali, trli joj sljepočice i nježno joj tepali:

— Draga djevojčica . . .

— To je bila odvažnost . . .

— Zavrijedila je zlatnu medalju . . .

— A kako se zoveš, dijete moje? upitao je jedan gospodin vadeći iz džepa nabitu lisnicu i pružajući joj stotinu lira. Drugi se odmah povedoše za njegovim primjerom i umah se ispruži dvadesetak ruku dajući joj tko šaku srebrnog sitniša, tko desetaču, a nekoji čak i banknotu od pedeset i stotinu lira.

— Ali ne, signori, ne, zašto taj novac, pa ja ga ne tražim, ja ga ne prosim, ja sam Hrvatica, ponosna Čićka, čujete li, ja sam Slavenka, Jugoslavenka, zar ne razumijete? Ja nijesam prosjakinja, ni ciganka . . .

— Ma tieni, bambina, tieni, drži novac, guralj joj ga u ruke bogati putnici, ne razumijevajući njezin priprosti hrvatski govor. — Ci hai salvato la vita. Spasila si nam život!

— Spasila život! Bože moj, pa zar ne znate, da sam ja čuvarica kućerka i da sam izvršila samo svoju dužnost.

Vlak je krenuo još nekoliko kilometara i zaustavio se pred čuvaricom kućicom.

Sav u strahu izletio je Ive Daničić pred svoju čuvarnicu, da vidi što se to dogodilo brzom vlaku iz Pule, da je morao stati baš na tom mjestu . . .

Kakovo je istom bilo njegovo iznenadjenje, kad je ugledao svoju Maricu, koju su neka odlična gospoda s velikim slavijem iznijela iz vagona prvog razreda . . .

— Joj, a moje bisage, moje bisage, gdje sam ih zaboravila?

Nije ih bilo. Ostadoše pune brašna, dolje na pruži prebačene preko odlomljene stijene . . .

— A moja pregačica moja lijepa crvena pregačica?

— Ovdje je, povika jedan gospodin. Ali počekaj, samo čas odmah ćemo ti je dodati.

To reče i izvadi iz svog finog kožnatog kovčega mali zamotak poslastica, što ga je valjda spremio kakvom dobrom djetetu za dar, pa ga ubaci u pregaču, a zatim podje od jednog putnika do drugog, da mu svaki ponešto dade. I zaista u tren oka pregačica je bila puna svakojakih darova, sitnica, srebrnog i zlatnog novca, krupnih banknota, pa čak i igračka . . . Sve što je god tko zgodna kod sebe imao dao je svojoj maloj spasiteljici . . .

Ovako punu pregačicu položiše pred nju. Siromašni je čuvar Ive Daničić samo razrogačio oči ne shvaćajući što se to zapravo zbiva, a mala je Marica stala bez riječi, sva smućena ne znajući pravo ni da zahvali . . . A nije bilo više ni vremena zato. Vlak je već krenuo . . . Putnici su oduševljeno mahali s prozora, dobacivali poljupee i klicali junačkoj maloj Istranki . . .

— Što je to bilo? Marice? pitao je otac još uvijek ne znajući o čemu se radi . . .

— Tko nam je to dao? saletiše je njeni mališani, ne mogući se dovoljno načuditi lijepim igračkama, bijelim komadima pogače i hrpi poslastica, koja se pred njima u maloj crvenoj pregačici dizala . . .

— To vam je poslao dobri Isus-Ditić, jer ga je naša majčica u nebu za vas molila, snašla se Marica . . .

*

Sutradan su brujale sve svjetske novine o tom događaju.

»Grande medaglia al valore, alla coraggiosa piccola italiana« . . . bijahu debeli naslovi u svim novinama diljem cijele Italije.

»Odvažna mala Talijanka nagrađena zlatnom medaljom« . . .

Skromna mala istarska Čička, koja je jedva dvije tri riječi znala talijanski, a učinila je samo svoju čovječju dužnost onako, kako bi je samo dijete naše krvi moglo izvršiti, proglašena je odvažnom malom Talijankom . . .

I to je jedna od onih neznatnih, ali neprojenih tragedija našega naroda u Istri.

E. R.

U suton...

Nad gradom suton veze
Svilene svoje niti...
Duša je moja tužna
I suze stadoh liti...
Ko zvijezde, tihe sjajne
Kapahu suze bistre
Dok tužan je pogled luto
Tamo put drage Istre...

Sušak

Sanak sam težak usnula
A u snu jecaj začuh
Pun boli, patnja i strave,
To majke istarske plaču...
I još sam plakat htjela,
Al moram suze kriti...
Nad gradom suton veze
Svilene svoje niti...

Silva Luznar

Peričin božićni dar

Bijaše Perica lijep dječarac, plavokos, umiljat i drag, jedva mu pet godina plavih očiju, iz kojih mu odsijevala nevinost i ljupkost.

Zaustavio se pred jednim velikim dućanom, u kojem bijahu izložene igračke, te s udivljenjem razgledavao knjige, slike i druge stvari, što bijahu ponužene s igračkama.

Mališu je bilo teško pri sreću, jer su mu se ove igračke vrlo svidjale, no on nije imao ni pare da si bar jednu kupi.

Neki gospodin, što je mimo prolazio i koji je uživao od radosti što je razveselio svoju dječicu svakojakim igračkama i poslasticama, opazi dječarca pred izlogom, pa mu reče:

— Zar ne, kako je to sve lijepo?

— Lijepo je, gospodine!

— A zar ti nijesi ništa dobio?

— Sasvim ništa!

— Pa zar ti nije tvoj tata baš ništa kupio.

Mališ pogleda snuždeno i reče: — Moj je tata umro!

— A imaš li majku?

— Ona je bolesna.

— A gdje stanuješ?

— Tamo u ulici br. 20.

Gospodin sve to upisa u svoju bilježnicu te nastavivši razgovor upita dječarca:

— Kako se zoveš?

— Perica; moj se tata zvao Ante Milinović, a bio je radnik. Lani je umro. Ja sam ga jako volio.

Glas je dječarca postajao sve tužniji.

— Siromašno dijete! šaptao je u sebi gospodin ganut tim odgovorom. te nadoda:

— Dragi Bog hoće da i ti dobiješ darove. Kaži mi, jesi li i ti stavio svoje čarapice na ognjište,

— Kod nas nema ognjišta.

— Pa zar tvoja majka ne loži vatru?

— Da, u pećici, kad imademo ugljena.

— A ti nijesi postavio svoje čarapice k pećici?

— Jesam, gospodine!

— Pa zar mali Isus nije došao, da ti stavi u njih svoj dar?

— Jest, došao je!

— Pa što ti je donio?

— Ja ne znam!

— Kako to?

— Dara nijesam vidio, jer sam ga izgubio.

— Kako si ga mogao izgubiti?

— Prošao je kroz šuplje čarape . . .

Tada gospodin obori oči i zaista vidje, da se prstići dječakovi vide kroz poderane čarapice i cipelice.

— Pričekaj me ovdje samo časak, odmah ću se vratiti, reče na to gospodin, pa se udalji i zadje u pokrajnoj jednoj ulici u jedan dućan. Kupi nekoliko pari čarapica, pusti u njih novčarku punu zlatnika i povrativši se k mališu reče:

— Evo ti tvojih čarapica. Perice, one su bile na mom ognjištu, a mali je Isus u njih postavio za tebe svoj dar . . .

— Znao sam ja, da me mali Isus ne će zaboraviti usklikne dječarac. Ja sam ga sinoć tako žarko molio za sebe i svoju mamu . . . A sada idem da ju obradujem . . .

I sav sretan pohita u malu jednu sobicu, gdje mu je siromašna majka uz hladnu peć kašljucala

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1. Čim joj više oduzimaš tim veća postaje, a čim joj više pridaješ sve je manja. Što je to?
2. Koliko slova imade u »Bibliji«?
3. Tko prolazi poljem a ne miče se s mjesta,
4. Tko živi od svade i prepirke?
5. Zašto se progonjeni zec neprestano okreće i gleda natrag?
6. Kada zec oboli od zubiju?
7. Ako je puna muči te teško, ako je prazna muči te još više.
8. Kada započnu plivatj mlade patke?
9. Gdje sjedi osamgodišnji dječak kad počne ići u školu?
10. Kad je lisica lisica?
11. Kako dugo nosi konj potkovu?
12. Jesi li ikada vidio polovicu svinjske glave sa dva oka?

Kuraj

Župane, ča ti se putuje?
Ja! Gren za Kuje,*)
gren kupiti barku, guce i grip,
ćemo loviti škombar, menul i sip
kako blata,
samo da dojde trata.

Od Kuj do Budave,
Od Budave do Luke
tri barke su donile ribarom slave,
ma još više muke.
Bilo je pokle Svih Svetih, po jugu,
kad su dignuli sidra,
i da ne budu Ližnjancom na rugu,
lipo su pošli na jidra.

Ma kad zakuha jugo, tamo poli Malere
na čisto more kuvertu i velikim brodom opere.
Tri barke je punila voda,
i limbaj, ne limbaj
ljudi su mislili da ne će više viditi svoga roda,
bili su blidi i čekali kraj.

Ma svejeno nisu pojali,
ni porat iskali.
Jugo su batili, škotu i timun držali
i navigali, kako da su njin tajne mora odali
Neretljani, još prija miljar lit.
Čudija se svit.
ki kuraj su ribari imali.

A kad su pristali usrid Kalavojne
i hitili sidra mež ćozotske brode,
tri barčice male, ka galije bojne
h kraju su pristale da Bepi ugode.

Na kraju su bili, blizu svojem selu,
napili se vina, najili palente,
pak je doša red na staru tarankelu.
Ćozoti su rekli: Per Dio, che gento!

Mate Balota

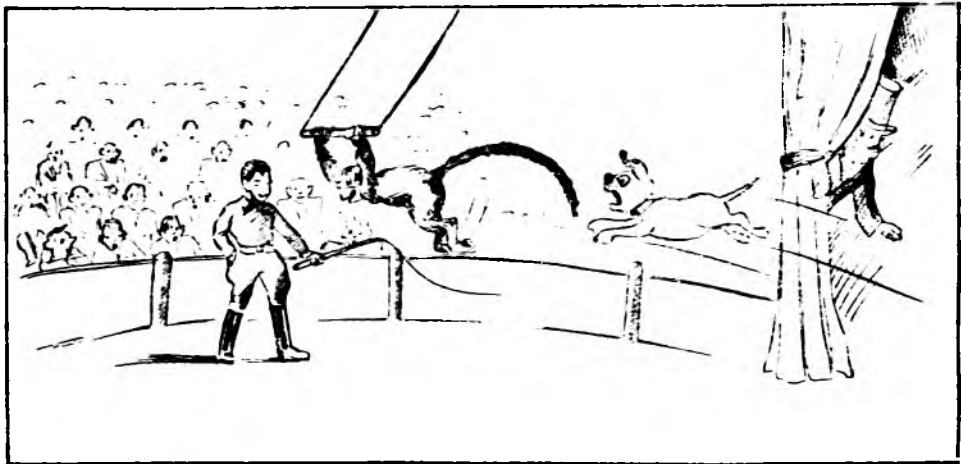
*) Kuje su poznata luka sela Ližnjana (Južna Istra), središte ribarskog života toga kraja.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Predstava je počela. Klok i Jožić izvrsno su to izveli. Na dječjem igralištu uredili su pravi cirkus, u koji je dolazilo na tisuće djece sa svojim roditeljima. Jožić je ubirao novac, a Klok se međutim šetao među malom publikom i zbijao svakojake vragolije, da se sve orilo od dječjeg smijeha. Razumijeva se samo po sebi da je sva slavenska kolonija bila na okupu. Došli su svi Česi, pa Poljaci, Jugoslaveni, čak i Rusi, koji se u New Yorku nalaze. Kako ne bi! Majmun Klok je toliko poznat, da bi bila zaista šteta, kad ga se ne bi došlo pogledati i po američkomu običaju stresti junačku desnicu.

Fumakaligo da skikne od zavisti. Njegov je cirkus potpunoma propao. A nema ni žive duše blizu. Propade Talijan sa svim svojim majmunima, koji nijesu Klok u majstorijama ni do repa dorasli. Uzeo je svoga psa »Cagoluc« i sve nešto snujući došuljao se do Klokova cirkusa.

Kad se nakupilo dosta djece Klok je započeo. Tako se vješto okretao na prečki, da nijesi vidio je li to vjetrenjača ili ventilator kakav ili pak jedan kotur, koji se vrti silnom brzinom. Zatim bi se zakvačio repom o ljuľjačku i snažnim se zamahom otisnuo, preokrenuo se dva tri puta u zraku i otkočio ravno među djecu.

»Pěkne, pěkne« klicali su mali Česi, »nazdar naš tulák Klok!«

»Bravo, živio naš Klok. Neka se skrivu Fumakaligo i Fumalaria i cijeli njihov cirkus Zavatta«, pljeskali su ushićeno mali newyorčki Jugoslaveni: Srbi, Hrvati, Slovenci, Bugari i svi koliko ih je god bilo. Klok i Jožić osvjetlali si bome lice. I Jožić da! Jer nemojte misliti da i Jožić nije akrobata. Hodao je na rukama, penjao se i pravio smrto-

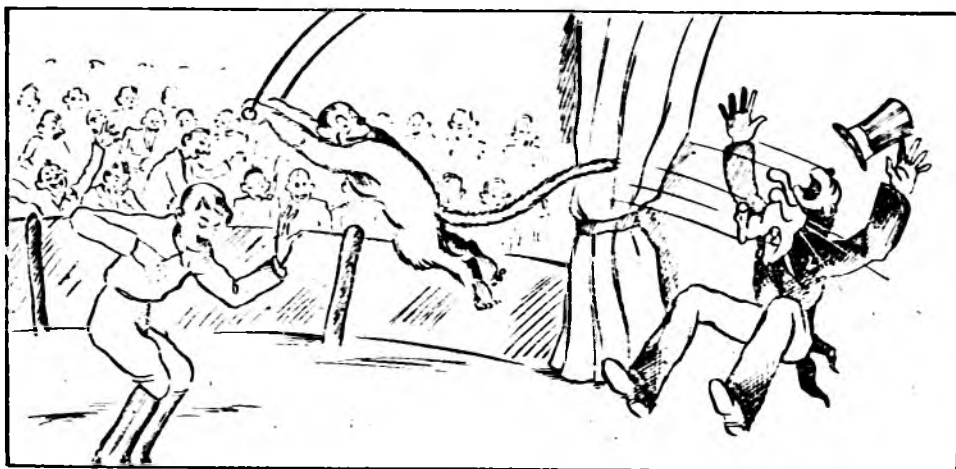
nosne skokove, da je svima dah zastajao, a onda sretno skočio na zemlju, kao da nije ništa bilo.

Fumakaligo sve je to iz prikrajka gledao.

»Maledetta scimia!« psovao je u sebi, i lopov, znate što je uradio. Nahuckao je svog psa »Cagoiu«: »Ciapilo! piglialo! Cagoia«, a njegovo ga pseto poslušalo i baš u času kad se je Klok najljepše njihao odzdravljajući djecu, zaskoči Kloka i pograbi ga zubima za rep.

Moramo priznati: Klok se u prvi mah prepao. Jer nije šala kad ovakvo grdno pseto zagriže nekome u rep. I samo je vlas falila, da se Klok nije ubio. Što ćemo, da je pustio ruke, tresnuo bi o zemlju i razbio glavu, a onda zbogom Klok!

I Fumakaligo se već zlobno u pozadini smijao, veseleći se, kako je pokvario čitavu predstavu.

Ali Klok ne bi bio Klok, kad se ne bi u tren oka snašao. Uočio je on odmah s koje strane vjetar duva. Sve onako lebdeći u zraku napravio je jedan smrtonosan zaokret i tako je snažno zamahnuo repom, da je pseto, taj nesretni »Cagoia«, odletio ko vreća i lupio silnom snagom ravno svoga gasdu pe nosu, da mu je krv prsnula na sve strane.

Da ste sad vidjeli prolom oduševljenja. Djeca su se toj majsteriji

tako nasmijala da bi ga bila najradije svega izljubila. Pljeskalo se bez kraja i konca.

A Fumakaligo pokunjuo se ko oparen i brže bolje odmaglio ko da ga vjetar nosi. A i bolje da je nestao, jer bi mu mali new-yorški Slaveni bili nabili leda da bi ih bio još dugo osjećao.

Kad je predstava bila gotova stade Jožić u sredinu i lijepo zahvali svojim malim zemljacima što su ga tako brojnim posjetom pomogli.

»A da znate.« rekao je, »da mi ne idemo za novcem, ja i moj drug Klok poklonit ćemo sav novac koji smo na današnjoj predstavi sabrali, siromašnoj našoj djeci u New Yorku, koja su na taj način sprovela vedu Božić, a mi ćemo sebi zadržati samo toliko, koliko nam je potrebno za put u Afriku. Za nekoliko dana krenut ćemo parobrodom u Kongo u posjet Klokovim rođacima. Živjeli!«

»Živjeli! Živjeli! Na zdar! Sláva vám, pane opičaku Klokule!« zaori iz grla tisuća djece, koja su se ushićeno počela razilaziti.

Klok i Jožić održali su riječ. Sav utržak predstave poklonili su siromašnoj našoj djeci u New Yorku, koja su na taj način sprovela uistinu lijepo i ugodno božićne blagdane. Dobila su darova, igračaka, odijelca i slatkiša pod borom.

Klok i Jožić pokazaše i opet jedamput svoje plemenito i dobro srce. E pa živjeli nam i sretan im Božić u Americi.

A Fumakaligo? Ostavimo ga! Dobio je svoje i otišao nečujno nepoznato kuda! I bolje! Dao Bog da ga više ni ne sretnemo!

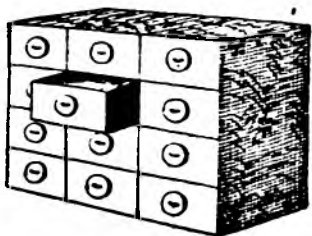
Snijeg

Tiho, tiho na sve strane
pahuljice sitne lete;
pune čeznje, pune sjete
padaju na gole grane,
na pašnjake i poljane,
sag mekani njima pletu
da im zima u naletu

ne uništi klice rane.
Kao jata bijela, gusta,
padaju na polja pusta;
na sanene kuće male
što se brijegom nanizale
i večernja svijetla pala.

Gabrijel Cvitan

Ormarić za sitnice

Uzmi dvanaest praznih škatulja za šibice, metni ih jednu na drugu, kako vidiš na slici, i zalijepi jednu uz drugu, a sve zajedno omotaj čvrstim bijelim ili obojenim papirom. Iz sviju škatuljica izvuci sada ladice. Onu stranu ladice, koja dođe izvana oblijepi također bijelim papirom i prišij na sredinu sitno stakleno dugme. Kad si i to uradio metni opet svaku ladicu u svoju škatuljicu i eto ti lijepog ormarića za sitnice sa dvanaest prečinaca. U ovaj ormarić možeš spremati dugmeta pera, ili ako si djevojčica, igle, napršnjak, pribadače i slično.

Ako si ormarić lijepo izradio možeš njime obradovati o Božiću sekicu, bracu, a veselit će mu se i tata i majka.

Kako je otkriven južni pol?

Na hiljade je ljudi već zaglavilo u beskonačnim ledenim pustinjama oko južnog i sjevernog pola. Najodvažniji i na glasu učenjaci željeznom su izdržljivošću podnijeli najstrahovitije patnje živeći godinama u vječnom snijegu i ledu, samo da uzmognu istražiti razne prirodne pojave, koje se na tim krajnjim točkama kugle zemaljske zbivaju, a koje su bile od neprocijenive koristi za znanost.

Svima je njima bio krajnji cilj i životna svrha da dopru do pola.

Godine 1910. otputila su se dva velika istraživača na tegobno pogibeljno putovanje, koje je trajalo tri duge godine. Cilj im je bio Južni pol. Bijahu to Englez Scott i Norvežanin Amundsen. Svaki je od njih krenuo drugim putem, grozničavo se žureći da prvi stigne do cilja i tako odnese vijenac pobjede.

Jedan je od njih, Englez Scott, tužno zaglavio. Mnogo godina kasnije nadoše drugi istraživači njegove bilješke. Evo što je pisao taj veliki muž u svojim bilješkama tih dana:

... Još samo jedan dan i mi ćemo stići na pol. Kad li najednoć ugledamo nešto što nas je presenetilo. Pred nama su bili tragovi saonica i nebrojenih nogu pasa, koji su ih vukli. Tu i tamo vidjela se po koja krpa. Stigli smo prekasno! Norvežani su odnijeli pobjedu. Dušom nam je evladala tužna tjeskoba, srce nam se od muke i razočaranja grčilo. Ovoliko bolno razočaranje nakon tolikih nadčovječnih muka i žrtava. Drugi dan stigismo na južni pol. Tamo je već bio Amundsenov šator a ukraj njega lepršala je norveška zastava.

Vratili smo se satrveni. Hoćemo li uspjeti da se živimo probijemo kroz 1500 kilometara dugačku ledenu pustinju? Gladni smo, bez odjeće, bez dovoljno hrane, koju smo na dugom putu istrošili. Zbogom lijepi sni našega života...«

Tako je pisao taj junak znanosti, naslućujući da će propasti. Ali se nije dao samo tako olako. Neslomivom snagom željezne volje probijao se kroz snijeg i led... Sretno su prevalili dobar dio puta i već bijahu izvan neprohodnih ledenih planina kad li ih stigne nesreća. Evans, jedan od najjačih drugova nije mogao izdržati napore i poludio je... Teškom mukom hodali, jer su im noge od silnih marševa bile sama jedna rana. Nepodnosiva studen, sniježne vijavice i strašne oluje oslabile su ih posvema i zglobovi su im popustili. Kapetan Oates jedva se je vukao. Videći da zbog njega moraju i drugovi zaostajati ode dobrovoljno u smrt. Izišao je i šatora za najstrašnije sniježne vijavice i od toga časa zameo

Kapetan Scott u svojoj kolibici u snijegu i ledu na južnom polu.

mu se svaki trag. Nikad ga više nijesu vidjeli... Posljednja trojica hodala su dalje uz 40 stupanja studeni. Scottu su se smrznuli prsti na desnoj nozi. Kad su došli do 79 stupnja širine, tek 250 km udaljeni od polazne točke svoje ekspedicije zateče ih strahoviti orkan koji je trajao neprekidno devet dana. Odnio im je šator, hranu i gorivo. Gledajući očitu smrt pred sobom Scott je počeo pisati oproštajna pisma. Sam je ostao u beskonačnoj ledenoj pustinji, svi su mu drugovi poginuli. Pisao je i pisao bez prekida sve dok mu ledena smrt nije ukočila prste. Dirljiva su i puna nježnosti ta njegova posljednja pisma.

Posljednje riječi napisao je dne 29. ožujka 1912. a glase:

»Ko Boga vas zaklinjem, nemojte napustiti našu osirotjelu djecu i naše žene...«

Engleska je ispunila njegovu posljednju želju. Sav se je engleski narod pobrinuo, da djeca ovih velikih pobornika i mučenika znanosti ne budu napuštena.

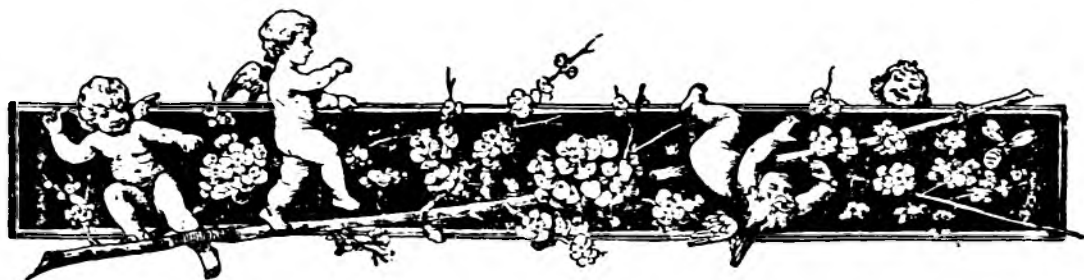

PRIRODA

Skrbnik kod ptica. Gimnazijalac Većeslav Vanke iz Opave u Českoj poslao je omladinskom listu »Vesmir« jedno veoma zanimljivo pismo, u kom opisuje svoja zapažanja iz ptičjeg carstva. Kako i u ptica ima osjećaja samilosti do siromašnih i napuštenih dokazuje najbolje ova zgodica, koju on u tom svom pismu iznosi. On je dugo vremena promatrao život lastavica, u gnijezdima, što ih bijahu splele pod njegovim krovom. U jednom gnijezdu sjedjela je na jajima lastavica ženka, dočim je mužjak spavao na ogradi balkona. Jedne noći uhvatila je mužjaka mačka i pojela ga. Obudovjela ženka sjedjela je i nadalje na jajima, ali budući da je morala grijati jaja nije mogla lijetati okolo za hranom. Kad li eto joj u pomoć drugog hranitelja. Mužjak iz obližnjeg gnijezda, iz kog se mladi bijahu već razletjeli lovio je kukce i mušice i donosio ih lastavici-udovici. Kad su se pak izlegli mladi on se je i nadalje očinski za njih brinuo, sve dok nijesu odrasli i sami odletili u svijet. Zatim se vratio opet u svoje gnijezdo, dočim je lastavica udovica ostala sama u svom gnijezdu sve do jeseni kad je odletila s drugima na topli jug. Vidimo dakle da se ne samo ljudi, nego i ptice međusobno pomažu.

Djeca se igrala s divljim veprom. Okružni liječnik Dr Braun iz mjesta Pipina u Slovačkoj doživio je nedavno mučno iznenađenje. Liječnikova kuća bila je u neposrednoj blizini guste šume, a oko kuće imao je prostrano dvorište i vrt. Jednoga dana igrale su se njegove dvije kćerkice bezbrižno na dvorištu — jednoj su četiri, a drugoj dvije godine — dočim je on nešto radio u svojoj sobi. Najednoć ga trgne bijesni lavež kućnoga psa. Pride prozoru da pogleda što mu djeca rade kad li ima što vidjeti. U dvorište je došao provalivši ogradu ogroman divlji vepar i stao rovati zemlju. Djeca nijesu ni slutila, kako je to opasna zvjerka, nego su veselo potrčala do njega i stala ga navlačiti za uha i za rep, gurajući ga po dvorištu, a vepar ne samo da im nije ništa na žao učinio nego je samo veselo roktac.

Liječnik umalo što se nije onesvijestio od straha videći u kakvoj mu se opasnosti djeca nalaze. Jer, konačno, vepar koji je vanredno divlja zvjerka, mogao se zbog bilo kakve sitnice raspaliti i oštrim svojim zubima djecu rastrgati. Silnom brzinom skoči liječnik k djevojčicama, pograbi ih i ponese u kuću. Na njegov krik izietjeli su susjedi, koji su toljagama natjerali zvijer u bijeg.

ZDRAVLJE

(Saopćenje »Škole narodnoga zdravlja« u Zagrebu za »Mali Istranin«)
O ŠKRLETU.

Šarlah (škrlet) je teška bolest, koja se u većem broju javlja osobito u kasnu jesen. Od nje se možemo čuvati, ako radimo razumno i s voljom. Škrlet je zarazna bolest, to znači bolest, koja se prenaša od jednog čovjeka na drugog, sa bolesnog na zdravog. Jedan jedini bolesnik može da zarazi stotine zdravih. Bolesnik je izvor iz kojeg izlaze klice bolesti, kao što voda ključa iz vrela. Bolest škrlet počinje velikom vrućinom (visokom vatrom, groznicom, fibrom), bolovima u vratu i bljuvanjem. Jedan do dva dana poslije toga pojavi se osip po vratu i tijelu. Koncem prvoga tjedna počne se koža ljuštiti i tada bolest obično kreće na bolje. Ali nije još sva opasnost minula. Dolaze žalosne posljedice šarlaha: upale u vratu, u srednjem uhu, upale u zglobovima i bubrezima.

Škrlet prouzrokuju sitne klice, koje žive u vratu i nosu bolesnika, u gnoju što mu curi iz uha i u ljuskama kože. Od njega pređu na rublje i posteljinu, na posude, igračke, knjige ili druge predmete, koje bolesnik upotrebljava. Od njega pređu i na druge zdrave ljude, koji se nalaze u blizini bolesnika. Nekoji od tih će oboljeti a nekoji neće. Oni, koji ne obole, vesele se, pa kažu u smijehu: »Vidiš, neće grom u koprivu.« Istina, nije u njih udario grom, ali je ipak preskočila bar jedna iskrica. Preskočila je na njih koja klica. Nijesu je osjetili, ali je ipak tu.

Oni su jaki, zdravi ljudi. Možda im bolesna klica neće nauditi, ali će nauditi slabijim i nejakim, djeci. I tako nam ove »koprive«, ovi zdravi ljudi, postaju opasni rasadnici bolesti. Zovemo ih »kliconoše«. Pamti tu riječ: Kliconoša jest onaj, koji u sebi nosi klice bolesti i ako ne misli i ne osjeća, da je bolestan. Sebi on nije opasan, ali zato drugima.

Škrlet osobito rado napada ljude, koji pate od prehlada i vratobolja (tako zvanih angina). Ako tko oboli od prehlade i vratobolje, a u mjestu vlada zaraza škrleta, eh onda smjesta u krevet s njime. Ovakvom prehladenom čovjeku treba staviti oko vrata mrzle obloge, hraniti ga tekućom ili kašastom hranom i zabraniti drugim, vanjskim osobama pristup. Zašto sve to? Čemu te stroge mjere? Zato jer znamo, da se i u vratu takovog prividno laganog bolesnika nalaze klice škrleta. I on je kliconoša.

Kad netko oboli od šarlaha treba ga odijeliti od ostalog zdravog svijeta. Kažemo da bolesnika treba izolirati.

Takvog bolesnika smije posjećivati samo liječnik i osoba, koja bolesnika njeguje. Drugi svi van! A vi, djeco, ne približujte se njegovoj kući, ne primajte predmete, igračke ili što slično iz njegove kuće.

Tjelesna čistoća prvi je uvjet zdravlja i prvo oružje u borbi protiv zaraznih bolesti. Ako je u mjestu izbio škrtlet treba biti osobito čist: prati ruke sapunom, toplom vodom i četkicom nekoliko puta na dan i brižljivo ispirati usta i zube.

U svakoj zdravstvenoj stanici, školskoj poliklinici i t. d., diljem čitave države, mogu se dobiti štampane upute, u kojima točno piše, šta sve treba raditi, ako se u mjestu pojavi škrtlet. Te se upute dijele badava. Tako kad budete drugi puta blizu zdravstvene stanice ili školske poliklinike, otidite do sestre pa je zamolite, da Vam dá štampanu uputu, kako se treba čuvati šarlaha. G. K.

JURIĆEV ODGOVOR

Došao je u razred u kome je bio Jurić, školski nadzornik.

Nadzornik pozove baš Jurića i upita ga:

— Od čega je sastavljena površina zemlje?

— Od vode i zemlje — odgovori Jurić.

A nadzornik ga nato upita:

— Daklen, reci mi, što tvore voda i zemlja?

— Blato — odgovori pametni Jurić.

Nadmudrivanja

(Odgovori)

1. Jama.
2. U Bibliji imade 7 slova: B—i—b—l—i—j—a.
3. Put.
4. Advokat.
5. Jer ima oči sprijeda a ne straga.
6. Kad ga lovački pas uhvatj zubima.
7. Kesa.
8. Kad im nestane tla ispod nogu.
9. Nigdje, kad je već počeo ići.
10. Kad je sama. Čim ih je više onda su već lisice.
11. Tako dugo, dok drži nogu u zraku. Čim stane na nju ne nosi on potkovu nego potkova njega.
12. Kako ne! Sa svoja dva oka, više nego jedamput.

— . △ . —

Čuvstva tko nema za narod i zemlju naroda svoga
Ne zna na zemlji za slast, koja nadilazi sve.

(Preradović)

NAŠI MLADI SARADNICI

Odlijeću laste

Odlijeću laste mile
u daleke kraje
i daleko na jug nos
Istre uzdisaje,
tješeci je i bodreći
Njeno srce vruće,
govoreć joj, da će i njoj
svanut uskrsnuće...

Bezljaj Franjo
učenik III. razr. građ. šk.,
Kastav

Ide zima

Ide zima
žuto lišće kosi.
Hladan vjetar bijele
pahuljice nosi.

A po sniježnom putu
saonice jure,
ciča zima, pa se ljudi
svojoj kući žure.

Vladimir Ričković
učenik II. razr. građ. šk.
Ivanićgrad

Istra

S onu stranu našega Jadrana
Jecaj se čuje braće nam Istrana.
Teški čemer srce im steže
Ista nas krvca s njima veže.

Ista nas je mati porodila:
Jugoslavija zemlja naša mila
Al nas sada kruto rastavila
Gruba ruka, dušmanina sila.

Suzom koru crna kruha kvase,
A sa usna čuješ tihe glase:
»Bože, jačaj braću u slobodi,
Sunce spasa s istoka ishodi.«

Franko Krišković,
uč. III. razr. građ. škole,
Novi Vinodolski

Moj macan

Mnogoput sam gledao
Kako naš je macan u kut sjedao —
Tamo dugo sjedi,
Brkove si liže, redi.
I nijednog vam miša
Prefriganac taj ne štedi.
A kad nema miša,
k loncu skoči,
U sirutki brke moči.

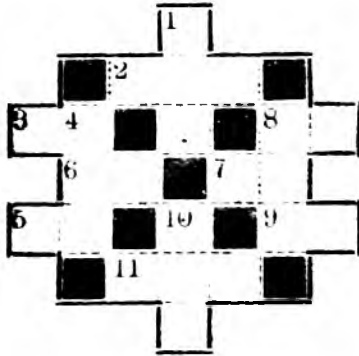
Aleksandar Vučak,
uč. III. razr. Nar. škole,
Bednja

ZAGONETKE I ODGONETKE

KRIŽALJKA

Sastavio: Branko Brozović, Crikvenica.

Okomito: 1 radinost, 4 mjesto u Bačkoj (dun. banovina); 8 otok na Jadranu, 10. smrznuta voda.

Vodoravno: 2 stanje, u kom odlučuje snaga oružja, 3. potvrдна čestica, 8. domaća životinja, 6. oznaka za doktora, 7. lična zamjenica, 5 ova, 9 svakom jelu začim, 11 proizvod pčele.

1) Ispunjaljka

(Branko Bačić, Zagreb)

- — — — — vist snurzavice
- — — — — oblik glagola raditi
- — — — — prvi čovjek
- — — — — godišnje doba

Okomito i vodoravno isto!

2) Skrivačice

(Branko Bačić, Zagreb)

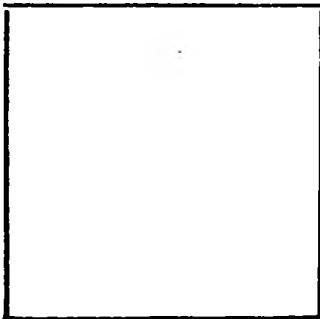
- 1) Pazi na vlak!
- 2) Moramo starije štovati!
- 3) Dobro došli, mili gosti!
- 4) Za grebenom lađe ne pristaju.

3) Stepenice

(A. Radanović, Požega)

- Slovo
- Egipatsko božanstvo
- — — Ide unatraske
- — — Svakog čeka.

ZAGONETKE

Teškoće

Udarac

Spremište novca

Grad

Vodoravno i okomito isto!

Odgonetke iz broja 3.

- 1) Tomislav
- 2) Mah Istranin
- 3) Petar Svačić

- 4) Gdje su ljudi lijeni, gdje brat brata goni, od toga se mjesta brat uvijek kloni.

- 5) Bugarin Petar je postolar

SVE što trebate za

**kuću, školu i zabavu
naći ćete kod trgovačke kuće**

Kastner & Ohler
Zagreb.

Tražite glavni katalog.

Pišite još danas!

•Mali Istraninac izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko
Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 28
Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.